

UNELE PROBLEME PRIVIND MUZEOLOGIA ISTORICĂ

În realizarea vastului program privind educarea în spirit marxist-leninist a maselor, program inițiat de secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un rol însemnat revine muzeelor de istorie.

Activitatea muzeistică cu un trecut de peste 200 de ani în țara noastră, bucurându-se după eliberare de o permanentă îndrumare din partea partidului comunist și a statului, precum și de un important sprijin material, a înregistrat o dezvoltare neîncetată, atât sub aspectul cantitativ, cât și mai ales sub raportul conținutului științific. Dacă pînă în 1950 funcționau în întreaga țară circa 60 de muzee, în prezent avem o vastă rețea de instituții muzeale, care cuprinde peste 300 de unități, acoperind relativ judicios întregul teritoriu al patriei. În ultimul cincinal au apărut aproape 100 de noi unități muzeale, iar numeroase alte instituții muzeale au fost reorganizate la nivelul cerințelor muzeografiei mondiale. În 1971 nu mai puțin de 40 de unități muzeale au cunoscut asemenea transformări, ca spre exemplu cele de la Oradea, Deva, Cluj, Constanța, Tulcea, Craiova, Bacău, Brașov, Tîrgu Neamț, Galați, Brăila.

În cadrul rețelei muzeelor de diverse profiluri, muzeele de istorie constituie sectorul cel mai dezvoltat. Din locuri de depozitare a obiectelor sau documentelor istorice, care interesau un cerc restrîns de „inițiați” în trecut, aceste muzee au devenit în procesul revoluției culturale focare de cercetare și răspîndire a valorilor materiale ale societății omenеști, de cunoaștere a legilor societății, de educație științifică, patriotică și estetică. Rolul muzeelor de istorie ca instituții de cercetare și cultural-educative de masă, menite să transmită cu mijloace specifice și printr-un limbaj propriu ideile cele mai înaintate, ale învățăturii marxist-leniniste, apare și mai clar în lumina „tezelor din iulie 1971” ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și a documentelor Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971. Alături de celelalte instituții cultural-educative, muzeele de istorie sînt chemate și ele „să devină instituții de educație politică, socialistă a muncitorilor, a celorlalți salariați, a țărănimii, a tuturor membrilor societății noastre”.

Muzeul de istorie, în accepțiunea modernă a noțiunii, de instituție științifică și cultural-educativă, produs al conștiinței sociale, creat în

procesul dezvoltării culturale a omenirii, diferă radical de muzeele antice, de sanctuarul muzelor (Museion-Museum)¹. În sensul cel mai larg al noțiunii muzeul de istorie înseamnă acea instituție care colecționează, păstrează, studiază obiecte ale culturii materiale și prin intermediul lor desfășoară o intensă activitate cultural-educativă².

În zilele noastre, pe plan mondial, muzeele de istorie (și muzeele în general) sînt concepute ca *vaste depozitare de cunoștințe, arme principale de educație*. Pentru a-și îndeplini cît mai eficient acest rol, marile muzee din lume (americane, franceze etc.) au și secții speciale de educație, care se ocupă de școlarii de toate categoriile. Dar muzeul de istorie nu trebuie considerat ca simplu depozit de colecții, ci ca instituție cuprinzînd oameni de știință care utilizează și interpretează obiectele de muzeu, creînd știință, și organizînd expoziții în interesul marelui public³.

Intr-adevăr, dacă avem în vedere dezvoltarea activității muzeale în ultimul veac, rezultă că „muzeele... au devenit treptat instituții științifice”⁴. Despre noțiunea și esența muzeului în literatura de specialitate a țărilor socialiste găsim următoarele definiții: „În statul sovietic muzeele sînt depozite statale de bază ale vestigiilor culturale...” „Muzeul sovietic constituie un mijloc activ de propagandă a ideilor comuniste, a concepției comuniste despre lume, și astfel, și a însăși educației comuniste” și totodată „o instituție de cultură”⁵. „Muzeele sînt asemenea instituții științifice care colecționează, sistematizează, prelucrează în chip multilateral obiectele caracteristice și de o importanță deosebită ce constituie vestigii ale istoriei, științelor, artelor precum și ale dezvoltării producției și pun în slujba educării culturale a poporului rezultatele științifice obținute, ... în primul rînd cu ajutorul expozițiilor muzeale...”⁶. În dicționarul limbii române moderne (Ed. Acad. R.P.R., 1958) muzeul este definit ca o „instituție care se ocupă cu strîngerea, păstrarea și expunerea obiectelor care prezintă un interes artistic, istoric, științific etc.; clădire în care sînt păstrate și expuse astfel de obiecte” (p. 524—525).

¹ În înțelesul greco-roman *muzeul* era un sanctuar al muzelor, un templu închinat artelor și științei. Acest muzeu, care personifica artele și știința, cuprindea, pe lîngă imaginile celor nouă zeități protectoare și inspiratoare, numeroase obiecte de artă și știință, în primul rînd statuile marilor poeți, închinat muzelor.

² În înțelesul modern al noțiunii, muzeele au început să se organizeze de pe la începutul secolului al XVIII-lea. Astfel, au fost înființate: *British Museum* în 1753, *Musée du Louvre* în 1791—1793, *Ermitajul* în 1764, *Muzeul Național Maghiar din Budapesta* în 1802. În țara noastră primele muzee mai importante au luat ființă în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

³ Mihai Băcescu, *Tendințe actuale în muzeografia mondială*, în *RevMuz.* nr. 2 din 1966, p. 99.

⁴ *Osnovy Sovjetskovo Muzeevedenija*, Moscova, 1955, p. 17.

⁵ *Idem*, p. 3, 11.

⁶ Balassa Iván, *A múzeum kiállítások tudományos előkészítése*, Budapest, 1964, p. 1.

Criteriile ce stau la baza definițiilor de mai sus demonstrează că *muzeul* este o instituție complexă care: a) colecționează obiecte; b) păstrează și depozitează obiecte; c) sistematizează și prelucurează în mod științific aceste obiecte; d) prin intermediul obiectelor și cu ajutorul expozițiilor muzeale propagă ideile sistemului social în cadrul căruia funcționează, desfășoară o muncă de educație patriotică, științifică și estetică. Această concepție se reflectă pregnant în problematica celei de a 9-a adunări generale a ICOM-ului, care a adoptat o serie de moțiuni și recomandări cu caracter internațional, ca: recunoașterea muzeelor ca instituții majore în serviciul dezvoltării; muzeul și cercetarea; documentarea științifică în muzee; învățământul muzeologiei în universități etc. La conferința Comitetului internațional al muzeelor de arheologie și istorie, ținută la Leningrad și Moscova între 9—18 septembrie 1970, s-au accentuat de asemenea o serie de probleme specifice privind activitatea și dezvoltarea muzeelor, evidențiindu-se cu pregnanță faptul că „muzeul modern este, sau trebuie să fie o instituție de cercetare cu caracter complex, și că munca cu publicul nu poate fi eficientă și de calitate decât în măsura în care se bazează pe o temeinică activitate științifică”⁷.

Muzeul de istorie, în înțelesul său actual, este deci o *instituție cultural-educativă și științifică* a cărei întreagă activitate se bazează pe cercetări științifice, desfășurând o muncă de educație patriotică, științifică și estetică. În ceea ce privește noțiunea de obiecte cu care muzeul are de-a face, adică noțiunea de *obiecte muzeale*, este necesar să precizăm că în acest caz nu este vorba de sensul filozofic, complex și variat, ci de accepțiunea curentă care identifică obiectul cu lucrul. În acest înțeles, obiectele muzeale sînt lucruri, *materiale care pot fi minuite*, adică strinse, păstrate, depozitate, sistematizate, prelucrate în mod științific și expuse într-un anumit spațiu (clădire sau în aer liber)⁸. Pe de altă parte, în noțiunea de obiecte muzeale se cuprind numai obiectele de valoare istorică, artistică, științifică etc., documente autentice, care ne ajută în cunoașterea și prezentarea mai cuprinzătoare a realității istorice.

Definirea muzeului și a obiectelor muzeale răspunde doar la o parte a problemelor principale din domeniul muzeologiei. Cele arătate mai sus nu soluționează alte întrebări importante de ordin teoretic și practic: *de ce colecționează muzeul obiecte?*; pe baza *căror principii sînt ele păstrate (restaurate), depozitate, sistematizate și prelucrate?*; *care este conținutul expozițiilor muzeale?*

Din necesitatea elucidării acestor probleme majore s-a constituit știința muzeelor: *muzeografia*, respectiv *muzeologia*. (Muzeele contemporane

⁷ Vasile Drăguț, *Conferința Comitetului internațional al muzeelor de arheologie și istorie (Leningrad-Moscova), 9—18 septembrie 1970*, în *RevMuz*, nr. 2 din 1971, p. 169—171.

⁸ Paul Foulquié, *Dictionnaire de la langue philosophique*, Paris, 1962; cf. Traian Herseni, *Muzee Sociologice*, în *RevMuz*, p. 147—148.

avind și un pronunțat caracter științific, opinăm pentru folosirea termenului de *muzeologie*.)

În legătură cu definirea muzeologiei întâlnim, de asemenea, mai multe formulări utilizate. După *Petit Larousse* (Paris, 1961) muzeologia este „știința organizării muzeelor“ (p. 683). După *Mitiaeuv și Novickii* „muzeologia este știința problematicii muzeelor“⁹. „Muzeologia — arată *Noul Lexicon Maghiar* (Budapesta, 1961) — este știința care se ocupă de formarea, istoricul, scopurile, sarcinile muzeelor, de înfățișarea activității desfășurate în cadrul muzeelor: ea a devenit o disciplină științifică de sine stătătoare în anii de după 1920“ (vol. V, p. 75). În dicționarul limbii române moderne muzeologia este definită ca „știința care are ca obiect studiul organizării muzeelor“ (p. 524).

Din definițiile citate se desprind câteva criterii diferite de interpretare a muzeologiei. *În primul rînd*: muzeologia este o entitate organizatorică de ordin cultural, ca atare, în țările socialiste face parte integrantă din domeniul administrării statului. *În al doilea rînd*: muzeologia este însușirea ideilor și directivelor metodologice generale privind strîngerea, păstrarea, sistematizarea și expunerea obiectelor muzeale. *În al treilea rînd*: muzeologia este știința care se ocupă cu formarea, dezvoltarea, adică cu istoricul muzeelor. În acest sens ea se încadrează ca parte componentă în știința istorică.

După părerea noastră, ne-am apropiat mai mult de realitate dacă am accepta următoarea definiție: *muzeologia este știința care se ocupă de istoria muzeelor, de modul de achiziționare, păstrare, prelucrare și expunere a obiectelor muzeale, precum și de formele de prezentare ale expozițiilor de bază și temporare.*

Nu putem accepta părerea după care în activitatea muzeistică muzeologia joacă numai rolul de metodologie.

Specificul muzeologiei istorice

Dacă muzeologia este o știință care se ocupă în general cu problemele principale din domeniul activității muzeale, fiecare sector al muzeelor (științe naturale, etnografie, artă, tehnică, istorie etc.) ridică probleme specifice, care însă nu pot fi rezolvate numai pe baza principiilor muzeologice generale. În cadrul rețelei muzeale, instituțiile de profil istoric constituie sectorul cel mai dezvoltat. Este, deci, firesc ca problema specificului în muzeologia istorică să reprezinte o preocupare permanentă și importantă pentru activitatea muzeelor de istorie. „... Specificul muzeului constă în aceea, că în muzeu se creează condițiile pentru cunoașterea *sensorială a obiectelor*, care în afara muzeului, în timpul și locul dat, nu se prea întîlnesc, sau nici nu se întîlnesc de loc“¹⁰.

Analizînd criteriile specificului în muzeologia istorică, constatăm următoarele caracteristici: a) specificul obiectelor muzeale; b) specificul expozițiilor de bază

⁹ *Osnovy Sovietskovo Muzevedenija*, p. 12.

¹⁰ *Idem*, p. 25.

și al celor temporare; c) specificul muncii cultural-educative în cadrul și în afara muzeului.

Pentru înțelegerea problemei specificului în muzeologia istorică, trebuie să avem în vedere caracterul complex al instituțiilor muzeale. „... Muzeul nu este numai un institut de cercetări științifice, ci și o instituție cultural-educativă. Posibilitatea specială a răspîndirii cunoștințelor prin mijlocirea muzeelor, adică faptul că vizitatorul are posibilitatea de a face cunoștință în mod nemijlocit cu izvoarele istorice primare, aceasta constituind caracterul faptic al expoziției, — ascunde în sine deosebite posibilități pentru munca cultural-educativă, instructivă și propagandistică”¹¹. Muzeul este deci, pe de o parte, o *instituție de cercetare științifică*, iar pe de alta, o *instituție cultural-educativă*. De aici rezultă că și în activitatea muzeistică se impune elucidarea următoarelor aspecte: 1) Ca știință, ce anume cercetează muzeologia? 2) Ca instituție cultural-educativă, ce anume înfățișează în expozițiile de bază și temporare muzeul de istorie? Se înțelege de la sine că specificul muzeologiei istorice nu poate fi altceva decît ceea ce, ca știință, ea cercetează. Cu alte cuvinte, *specificul muzeologiei istorice este determinat de caracterul istoric al obiectelor cercetate în procesul activității muzeistice*.

Reiese, așadar, că muzeologia istorică — bazîndu-se pe rezultatele științelor istorice — cercetează legile specifice care determină rolul uneia din formele fenomenelor realității sociale, și anume al obiectelor cu caracter istoric, originea și raportul lor cu alte fenomene sociale, în primul rînd cu evenimentele istorice și cu protagoniștii acestor evenimente. Succint: muzeologia istorică cercetează și determină *calitatea istorică* a obiectelor muzeale¹². Acest specific deosebește muzeologia istorică de știința istorică și de celelalte discipline muzeologice care studiază problemele muzeelor de științele naturii, artă, etnografie, tehnică etc.

Determinarea calității istorice a obiectelor are o importanță covîrșitoare în activitatea muzeelor de istorie. Fără aceasta nu pot fi organizate expozițiile și depozitele științifice muzeale, nu poate fi desfășurată în cadrul muzeului o temeinică muncă cultural-educativă. În muzeul de istorie contemporan, prin determinarea calității istorice a obiectelor, se crează baza științifică a ilustrării procesului istoric al societății omenești cu mijloace, obiecte, documente muzeale specifice, cu izvoare originale. „... Vestigiile istorice nu sînt, cituși de puțin, folosite ca simple ilustrații ale evenimentelor istorice. Acestea sînt izvoare de prima mînă în studierea trecutului, putînd dezvălui trăsăturile esențiale ale acestuia”¹³.

În procesul cunoașterii realității istorice vestigiile istorice, sau, cu alte cuvinte, obiectele muzeale au un rol deosebit de important. Aceste vestigii (obiecte) sînt izvoare de prima mînă în studierea trecutului, făcînd posibilă dezvăluirea trăsăturilor esențiale ale acestuia. Vestigiile istorice în care este materializat trecutul vieții omenești, dezvoltarea sa pe diferite trepte ale istoriei, pot fi încadrate în trei mari

¹¹ A. B. Zaks, *Metodika postroenija ekspozicii po istorii S.S.S.R.*, Moscova, 1957, p. 3.

¹² Despre această problemă vezi mai pe larg Orbán Antal, *A specifikum szerepe a történeti muzeológiában*, în *Legújabbkori Történeti Múzeum Évkönyve*, 1963—1964, Budapest, 1966, p. 322—350.

¹³ A. B. Zaks, *op. cit.*, p. 7.

categorii: a) Cele în care primează reflectarea imaginativă și în formă artistică a fenomenului istoric (unelte de piatră și ceramică, monumente istorice, monede, obiecte și produse de artă decorativă, fotografii, filme etc.); b) Cele în care reflectarea logică, conceptuală este primordială (manuscrise, materiale tipărite, cărți, material cartografic etc.); c) Vestigii care nu fac parte din categoriile de mai sus, dar care ne pot ajuta în procesul cunoașterii și prezentării realității istorice. În această categorie pot fi încadrate și vestigiile (suvenirurile) legate de personalități sau evenimente și fenomene istorico-politice.

În istoria multiseclară a pământului și poporului nostru, una din cele mai semnificative perioade o constituie aceea când lupta maselor populare împotriva asupririi de orice fel a fost condusă de Partidul Comunist Român. Încadrați în detașamentul de avangardă, cei mai buni fii ai poporului, de diferite naționalități, s-au avîntat fără proget în lupta grea, înfruntînd regimul burghezo-moșieresc, ne-precupețindu-și libertatea, și uneori chiar viața.

În închisori și lagărele de concentrare, deținuții politici, pe lângă preocupările cu caracter politic, manifestau în permanență interes pentru executarea unor obiecte cu caracter artistic, artă și de uz personal, ele exprimînd concepția politică, măiestria și perseverența deținutului care le-a creat. În majoritatea cazurilor aceste obiecte au fost create fără aprobarea și știrca organelor de pază (în unele închisori deținuții politici au reușit să impună conducerii înființarea de ateliere, de exemplu la Doftana), din material confecționat pe ascuns cu mijloace de muncă rudimentare. Aceste vestigii și suveniruri păstrate în muzee, arhive sau aflate în posesia unor persoane particulare ne vorbesc despre eroismul și abnegația comuniștilor în lupta crîncenă cu dușmanul de clasă.

Vestigiiile legate de activitatea Partidului Comunist, a personalităților progresiste și a altor organizații democratice, vestigiile provenite din închisori și lagărele de concentrare reflectă unele evenimente sau episoade eroice din lupta poporului pentru eliberarea națională și socială. După caracterul lor, aceste vestigii pot fi împărțite după cum urmează: documente, tipărituri și obiecte care au ajuns pe diferite căi în posesia deținuților politici sau care au fost create de ei înșiși, și vestigii legate de acțiunile de ajutorare a deținuților și a familiilor lor (Ajutorul Roșu, Ajutorul muncitoresc etc.).

Vestigiiile (suvenirurile) provenite din închisori și lagăre de concentrare au și ele un caracter istorico-muzeal, contribuind într-o anumită măsură la cunoașterea perioadei și condițiilor istorice în care au fost create.

În muzeul de istorie contemporan activitatea muzeistică nu se limitează la colecționarea, păstrarea, depozitarea vestigiilor istorice. Muzeul fiind o instituție cu caracter științific în care „se crează condițiile pentru cunoașterea senzorială a obiectelor”¹⁴, printre sarcinile de bază ale personalului științific al acestuia se numără determinarea calității istorice a obiectelor cercetate în procesul activității muzeologice. Acest specific al muzeologiei istorice are o importanță covârșitoare în activitatea generală a muzeelor. Fără aceasta nu pot fi organizate expoziții muzeale și nici depozitele științifice, nu poate fi desfășurată în cadrul muzeului o temeinică muncă cultural-educativă. Prin determinarea calității istorice a obiec-

¹⁴ *Osnovy Sovetskovo Muzevedeniia*, p. 25.

telor muzeale se crează baza științifică pentru a ilustra procesul istoric al dezvoltării societății omenești, cu mijloace, obiecte, documente muzeale specifice, cu izvoare originale.

Ce se înțelege prin calitatea istorică a obiectelor muzeale?

Obiectele muzeale (indiferent din ce epocă provin), într-o măsură mai mică sau mai mare, poartă amprenta activității omului. Ele mărturisesc despre „felul în care omul produce din punct de vedere tehnic, în ce condiții, în ce măsură a devenit stăpîn al naturii”¹⁵, adică analiza lor muzeologică oferă specialistului posibilitatea de a determina cu ajutorul lor cultura materială a societății în perioada istorică dată. K. Marx, referindu-se la importanța mijloacelor de muncă păstrate din trecutul omenirii, subliniază că în aprecierea modurilor de producție ele au aceeași importanță ca și oasele găsite pentru reconstituirea unor specii de animale dispărute. Întemeietorul materialismului dialectic consideră deci că obiectele muzeale sînt izvoare specifice ale trecutului societății omenești. Ținînd cont de faptul că în mijloacele de muncă este materializată (acumulată) o anumită cantitate de muncă și experiență umană, aprecierea lui K. Marx apare absolut evidentă.

Gnoseologia marxist-leninistă nu se limitează însă numai la constatarea mai sus amintită. După cum se știe, V. I. Lenin, ocupîndu-se de problemele teoriei reflecției, a precizat că în cazul de față este vorba de capacitatea reflecției primitive a materialului lipsit de viață. Dezvăluind conținutul rațional al filozofiei hegeliene, care recunoaște că omul „...împregnează lumea cu voința sa și această lume nu este în stare să-și mențină independența față de el”, Marx subliniază faptul că în procesul activității omenești are loc „transformarea obiectelor în rezultate, în rezervoare ale activității subiective”. După expresia lui Marx, în acest proces natura „se umanizează”, iar omul „se obiectivează”. Această transformare care se produce în procesul activității omenești ori de cîte ori se crează o interdependență între om și obiect nu este cituși de puțin o categorie economică. În concepția marxistă obiectul înseamnă „obiectivarea omului, consolidarea individualității sale..., devenind obiect al lui...”. Cu alte cuvinte, obiectele provenite dintr-o anumită societate umană poartă amprenta omului din etapa respectivă de dezvoltare a societății, păstrează ceva din această societate. „Vestigiile istorice ale unei epoci date sînt toate obiectele de aceeași vîrstă (sincrone) cu această epocă, reflectînd una din laturile vieții societății omenești aflate pe o treaptă determinantă a dezvoltării sale”¹⁶. Din această constatare rezultă mai departe că vestigiile legate de evenimente istorice și politice mai importante reprezintă o valoare muzeologică mai ridicată. Atare vestigii au calitatea să ne vorbească despre societăți și generații trecute, să ne furnizeze informații prețioase pentru cunoașterea mai exactă a desfășurării evenimentelor istorice. Valoarea istorico-muzeală a acestor obiecte, adică reflectarea prin ele a evenimentelor importante din diferite etape ale dezvoltării societății omenești nu poate fi determinată prin analiza izolată a acestor obiecte (adică fără a lua în considerare interdependența lor cu alte vestigii istorice).

Analiza obiectelor provenite și păstrate din trecutul omenirii în strînsă interdependență cu alte vestigii istorice, adică determinarea calității istorice a acestor

¹⁵ A. *kapitalizmus politikai gazdaságtana*, I, Budapest, 1962, p. 10.

¹⁶ A. B. Zaks, *op. cit.*, p. 3.

obiecte, este o latură importantă a activității muzeologice. „Colecțiile muzeale cuprind — am putea spune — viața materializată în vestigii și amprente obiectuale a vremurilor trecute... istoria dezvoltării societății umane”¹⁷.

Pe lângă calitatea lor istorică, obiectele muzeale mai au, desigur, o serie de alte calități (fizice, artistice, economice, de întrebuințare etc.), calități care sînt prezente împreună, dar într-un anumit timp, loc și anumite condiții una dintre aceste calități poate să se evidențieze, acoperind, umbrind celelalte calități. În societatea capitalistă de exemplu, în majoritatea cazurilor, calitatea istorică a obiectelor muzeale este umbră de calitatea lor economică (valoarea bănească). În privința vestigiilor istorice contemporane (suvenirurilor) există o situație oarecum asemănătoare; în viața majoritatea acestor obiecte au o întrebuințare oarecare, satisfăcînd anumite necesități. Dezvelirea calității istorice a acestor obiecte nu este condiționată de determinarea valorii lor materiale sau a celei de întrebuințare. Determinarea calității istorice a vestigiilor provenite din trecutul societății omenești — mai îndepărtat sau mai apropiat — în principiu este totdeauna posibilă, dar necesită folosirea a diverse metode de comparație și analiză istorică.

Calitatea istorică a obiectelor muzeale este o însușire calitativă, socială, a cărei apariție este posibilă pe baza existenței anumitor calități fizice. Din punct de vedere al calității istorice, la un obiect muzeal nu *corpul in sine* este determinant, ci condițiile în care el a fost creat, minuit sau scopul pentru care a fost folosit. Tocmai pentru aceasta, obiectul cercelării muzeologice nu se îndreaptă spre vestigiile istorice în general, ci spre însușirile lor sociale.

Conceptul de calitate istorică a obiectelor muzeale se subsumează — într-un anumit sens — aceleiași categorii ca aceea a valorii mărfii, valoare prin a cărei formă fizică exterioară „...ia aci în ochii oamenilor forma fantasmagorică a unui raport dintre lucruri” ceea ce „nu e nimic altceva decît raportul social determinat dintre oameni înșiși... Pentru a găsi o analogie, trebuie... să ne refugiem în regiunea nebuloasă a lumii religiei”, unde „produsele creierului omenesc par a fi făpturi independente, insufleteite cu viață proprie și aflate în raport atît între ele, cît și cu oamenii”¹⁸.

Sarcina primordială a muzeologiei istorice, ca parte integrantă a științelor istorice, rezidă în aceea de a dezvălui, de a desprinde — într-un anumit sens — din obiectele muzeale această calitate istorică înveșmîntată „în forma fantasmagorică a unui raport dintre lucruri”.

În concordanță cu gnoseologia marxist-leninistă, unitatea și deosebirea dintre esență și fenomen reprezintă acea bază obiectivă pe care se întemeiază unitatea momentelor senzorial și rațional ale cunoașterii și în virtutea căreia cunoașterea umană progresează de la senzorial spre rațional. În senzații, percepții, în imaginile senzoriale se reflectă, în primul rînd, fenomenele și lucrurile izolate, în timp ce esența rămîne inaccesibilă pentru cunoașterea senzorială. Rezultă de aici că oamenii (societatea) iau cunoștință de realitate, la început, numai la suprafață. Dar viața practică impune o cunoaștere din ce în ce mai adîncă, determinînd astfel ne-

¹⁷ *Osnovy Sovetskovo Muzevedenija*, p. 34.

¹⁸ K. Marx, *Capitalul*, I, Edit. P.M.R., 1948, p. 100.

cesitatea cunoașterii științifice (raționale), ceea ce, implicând și rezultatele cunoașterii sensoriale, pătrunde mai adânc, dezvăluie esența lucrurilor.

În cazul obiectelor muzeale (vestigiiilor istorice), cele două tipuri de cunoaștere (senzorial și rațional) se află — într-un anumit sens — în opoziție, ceea ce se datorează lipsei coincidenței dintre esență și aparență (contradicția dintre așa-numita cunoaștere de toate zilele, adică socială comună, și cea științifică). A lua în considerare numai statutul fizic, adică obiectualitatea practică a vestigiilor istorice ar însemna a degrada rolul muzeelor de istorie la simpla depozitare și păstrare, atribuind astfel acestor instituții o simplă funcție practică — administrativă. În cazul muzeelor istorice din societatea noastră socialistă este vorba de ceva mult mai esențial și important, deoarece în aceste instituții se desfășoară o amplă muncă de cercetare științifică și cultural-educativă.

Datorită tocmai acestui fapt, menirea de bază a muzeologiei istorice moderne rezidă în cunoașterea rațională a vestigiilor istorice, adică în determinarea calității istorice a obiectelor muzeale, sarcină care se integrează în mod organic atât în ansamblul sarcinilor muzeului istoric contemporan, cit și în totalitatea ramurilor de specialitate ale științei istorice în general. Astfel și în domeniul muzeologiei istorice este cu totul valabilă teza marxistă potrivit căreia vestigiile istorice (analog mărfii) trebuie „eliberate” de rolul lor practic (de utilitatea lor) pentru a se putea determina calitatea lor istorică.

Cercetarea obiectivă a rolului concret și a interacțiunii obiectelor muzeale în procesul istoric asigură baza teoretică materialistă a muzeologiei istorice. Ca și în alte domenii ale științei, și aici este valabilă constatarea lui F. Engels: mijloacele „nu trebuie *inventate*, născocite din minte, ci *descoperite*, cu ajutorul minții, în faptele materiale, existente, ale producției”¹⁹.

Prezentarea prin intermediul obiectelor muzeale a dezvoltării istoriei umane, a evenimentelor cruciale ale acesteia, poate fi realizată numai dacă facem cunoștință cu trăsăturile caracteristice ale vestigiilor istorice, cu legile interdependenței lor complexe și variabile, *dacă lăsăm să ne vorbească ele despre istorie*.

Formele și metodele de educație ale muzeelor de istorie

Muzeele de istorie actuale ale României socialiste, prin intermediul vestigiilor istorice, în cadrul expozițiilor de bază și al celor temporare prezintă într-o ambianță științifică legătura indisolubilă trecut-prezent, care lărgeste și adâncește cunoștințele istorice ale vizitatorilor. Acest imperativ major al muzeelor de istorie se impune mai cu seamă în procesul intensificării activității ideologice și general-educative. Vorbind despre trecutul istoric, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Este vorba, de asemenea, de trecutul glorios al mișcării revoluționare și comuniste, de trecutul anilor construcției socialiste care a ridicat patria noastră la un înalt grad de dezvoltare în toate domeniile activității economico-sociale. Acest trecut glorios stă la baza dezvoltării viitoare a poporului nostru, în centrul politicii educative! Numai dacă vom ști să îmbinăm în mod armonios trecutul glorios cu prezentul vom reuși

¹⁹ K. Marx — F. Engels, *Opere alese în două volume*, vol. II, București, 1952, p. 123.

să trasăm căile făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, să creăm premisele necesare făuririi comunismului în România“.

În lumina „tezelor din iulie 1971“, în fața muzeografilor din muzeele de istorie stau sarcini deosebit de importante. Muzeele de istorie sînt chemate ca pe baza materialismului dialectic și istoric, cea mai înaintată concepție despre lume și viață, să ilustreze evenimentele social-politice cele mai importante petrecute pe meleagurile patriei noastre în decursul istoriei multimilenare a omului. Ilustrînd în acest spirit militant societatea țării noastre în diferite epoci — de la paleolitic la formarea poporului român, și pînă în perioada construirii societății socialiste — muzeele de istorie trebuie să prezinte esența și evoluția raporturilor dintre clasele sociale, contradicțiile și luptele de clasă care stăteau la baza fenomenelor ideologico-politice. Numai prin prezentarea evenimentelor esențiale ale luptei poporului, a tradițiilor comune ale poporului român și naționalităților conlocuitoare, a activității revoluționare, se pot reda faptele în interdependența lor dialectică obiectivă, evidențiînd astfel experiența de luptă socială a maselor. Documentele de partid la care ne-am referit cer mai hotărît muzeografilor din muzeele de istorie să nu-și slăbească spiritul militant, să nu admită puncte de vedere eclectice, străine poziției politice și ideologice a Partidului Comunist Român. În acest context se impune ca muzeele de istorie, făcînd o largă operă social-științifică, să accentueze deosebit asupra unor laturi ale conștiinței umane, ca: patriotismul, spiritul de sacrificiu în lupta pentru cauza independenței naționale și a dreptății sociale, moștenirea înaintată a trecutului, caracteristicile societății de ieri, bazată pe exploatarea omului de către om, pe nedreptăți sociale și naționale, structura dinamică a istoriei, lupta revoluționară a proletariatului, rolul de organizator și conducător al partidului comunist etc. Scoaterea în evidență a tuturor acestor aspecte urmărește să fixeze în memoria generațiilor prezente și a celor viitoare lumea plină de nedreptăți pe care a nimicit-o lupta pentru libertate și emancipare socială a proletariatului, a întregului popor.

Desfășurînd o activitate de cercetare științifică complexă îndreptată spre formarea și dezvoltarea colecțiilor, spre îmbogățirea conținutului expozițiilor, precum și spre determinarea calității istorice a vestigiilor trecutului, muzeele de istorie au ca sarcină permanentă îmbunătățirea expozițiilor de bază și organizarea expozițiilor temporare, aprofundarea concepției științifice și perfecționarea prezentării și interpretării obiectelor și documentelor istorice. În această direcție, în fața lucrătorilor din muzee se ridică două probleme esențiale de ordin metodologic și estetic: elaborarea, respectiv îmbunătățirea tematicii expozițiilor, și prezentarea într-o ținută estetică a vestigiilor istorice.

În jurul problemelor legate de tematica muzeelor de istorie au avut loc și mai au loc și în prezent discuții științifice și metodologice. Este mult discutată însăși problema de bază: care să fie criteriul de orientare în elaborarea tematicii, cel cronologic sau cel al problemelor mari („pe probleme mari“)? După părerea noastră, în cazul aplicării metodei „pe probleme mari“ se comite o greșală științifică de fond: ruperea luptei de clasă — motorul dezvoltării societății — și a suprastructurii de bază economică a orînduirii sociale respective. În această concepție lupta maselor nu pare ca o necesitate obiectivă a dezvoltării forțelor și relațiilor de producție. Or, destinația principală a muzeelor de istorie este tocmai aceea de a ilustra, cu ajutorul exponatelor muzeistice existente, dezvoltarea societății omenești în

lumina materialismului dialectic și istoric. O aranjare cu tematica orientată „pe probleme mari” își are sensul, desigur, în cazul unei expoziții speciale, îmbrățișând o tematică relativ redusă, expoziție ce s-ar adresa specialiștilor și — ca atare — ar insista asupra ilustrării unor probleme de detaliu (de pildă expoziții în cadrul unor simpozioane, sau sesiuni pe o temă dată). Pe baza experienței dobândite în organizarea expozițiilor muzeale, considerăm că în ce privește partea istorică a muzeelor cu caracter social, tematica expozițiilor trebuie să respecte criteriul cronologic, singurul în măsură a da firul călăuzitor în diversitatea de probleme și aspecte ce se cer ilustrate. Prezentarea problemelor esențiale ale istoriei patriei, ale unor ținuturi sau teritorii istorice, ca proces istoric în continuă dezvoltare, este posibilă numai prin folosirea metodei cronologice, stabilindu-se problemele cele mai importante în cadrul perioadelor istorice ale dezvoltării. Vizitatorului i se oferă astfel posibilitatea urmării evoluției unice, cronologice a unei epoci, perioade sau culturi.

O altă problemă controversată legată de elaborarea planului tematic al muzeelor de istorie este structura tematicii. După unele concepții, muzeele de istorie trebuie să ilustreze toate problemele etapei respective de dezvoltare a istoriei. În această accepțiune, tematica expoziției de muzeu se aseamănă cu tematica unui manual de istorie. Această concepție, prin exagerarea principiilor cultural-educative, după părerea noastră tinde spre uniformizarea tuturor muzeelor din țară. Expoziția muzeală nu are menirea să prezinte istoria patriei *sub toate aspectele*. Fiecare muzeu de istorie își are specificul său. Dacă Muzeul de istorie al R.S. România ilustrează în expozițiile sale de bază principalele evenimente ale dezvoltării societății pe teritoriul patriei noastre, Muzeul de istorie al Transilvaniei, de exemplu, trebuie să prezinte vizitatorilor istoria teritoriilor intracarpătice, desigur, încadrată organic în ansamblul istoriei patriei. Această prezentare trebuie să cuprindă (și cuprinde într-adevăr) numai *problemele principale* și se limitează la ilustrarea aspectelor esențiale ale acestora. Pe baza experienței dobândite în procesul de creare a rețelei muzeale din țara noastră, a fost abandonată concepția că fiecare muzeu de istorie trebuie să prezinte dezvoltarea societății din țara noastră de la primele urme ale omului pînă în zilele noastre. Cum este și firesc, în munca de organizare a expozițiilor muzeale trebuie să se țină seama de vestigiile istorice ce stau la dispoziție, precum și de spațiul afectat expoziției. Numai astfel se poate rezerva vizitatorului o surpriză la fiecare muzeu de istorie și chiar la fiecare vitrină a expoziției.

Muzeele de istorie sînt prin excelență focare de cultură și educație prin imagini. Prezentarea patrimoniului muzeal în cadrul expozițiilor permanente sau în cele temporare este de fapt finalizarea cercetărilor și interpretărilor muzeistice, oferind o imagine globală, o ilustrare valorică a unui ansamblu cultural sau a unei perioade istorice. În ultimii ani s-a evidențiat orientarea organizatorilor de expoziții muzeale spre forme și metode de prezentare la nivelul tehnicii mondiale. Astfel de expoziții, caracteristice mai ales muzeelor de interes republican, sînt exemple promițătoare, nepreluate însă de alte instituții muzeale, unde, în majoritatea cazurilor, predomină încă aglomerarea materialului muzeistic. În aceste muzee se remarcă folosirea unei metode neștiințifice, constînd în simpla prezentare prin înșiruire a exponatelor și neatingîndu-se în acest fel scopul dorit.

Organizarea expozițiilor muzeale la un nivel tehnic-estetic ridicat, folosind metode și procedee tehnice înaintate, este desigur o strădanie meritorie în muzeologia modernă. O expoziție muzeală de istorie realizată cu mijloace tehnice moderne, într-un cadru tehnico-estetic atrăgător, contribuie, fără îndoială, la educarea estetică a maselor de vizitatori. Există și în această direcție însă un mare pericol, și anume că în tehnicismul exagerat al unei expoziții muzeale se pierde esențialul — ilustrarea veridică a evenimentelor istorice. Pe lângă acest pericol real, în țara noastră se mai poate constata și o tendință spre uniformizarea și șablonizarea muzeelor, ceea ce e profund greșit. Într-adevăr, deoarece în patria noastră numai o singură întreprindere, I.S. „Decorativa“ din București, se ocupă de prezentarea tehnică a muzeelor, o serie de muzee amenajate de această întreprindere se aseamănă foarte mult din punct de vedere al formelor și modalităților de expunere. Putem astfel cita: Muzeul de istorie a partidului, a mișcării revoluționare și democratice din România, Muzeul de istorie al Transilvaniei (secțiile de istorie feudală și modernă), Muzeul Unirii din Alba Iulia, Muzeul județean Brașov, Muzeul Țării Crișurilor etc. Credem că în viitor organele competente vor trebui să acorde o mai mare atenție înlăturării acestor deficiențe, care tind spre generalizare pe întreaga rețea muzeală. Numai într-o atmosferă estetică plăcută și într-o tehnică modernă sobră, expozițiile muzeale de istorie devin focare de prim rang ale educației socialiste a maselor. Sutele de mii de vizitatori ce trec anual pragurile muzeelor vor expoziții interesante, cât mai variate, organizate pe baze științifice, într-un cadru tehnico-estetic plăcut, atrăgător. În acest context, muzeele de istorie ale zilelor noastre nu mai pot fi niște depozite restrinse de vestigii; devenind treptat bunuri naționale, ele au de spus un cuvânt greu, atât în ce privește procesul general al cunoașterii științifice, cât și în privința dezvoltării conștiinței socialiste a maselor largi populare. Recentele documente de partid, și mai cu seamă „tezele din iulie“ ale tovarășului Nicolae Ceaușescu impun și muzeelor de istorie necesitatea unor examinări atente, a unor căutări continue, în scopul promovării metodelor noi, care să atragă mai pregnant masele și să satisfacă la un nivel superior dezideratele lor culturale mereu crescînde în vederea îndeplinirii sarcinilor ideologice și culturale ce revin muzeelor contemporane de istorie.

Eficiența activității muzeale, pe lângă elaborarea și publicarea unor studii, se reflectă în primul rînd în realizarea contactului pe o scară cît mai largă cu publicul. Comunicarea muzeului cu masele trebuie să devină un dialog viu, creator. Cu ajutorul și prin intermediul limbajului specific legat de prezentarea exponatelor, muzeul trebuie să determine pe vizitator să participe cît mai mult și mai activ, intelectual și emoțional, la recepționarea conținutului istoric încorporat în obiectele muzeale. În societatea noastră socialistă instituțiile muzeale au devenit instrumente active și eficiente de educație socialistă, petriotică și estetică. Latura cultural-educativă a activității muzeelor contemporane se evidențiază din ce în ce mai mult. Dovadă peremptorie în acest sens este și faptul că în august 1971, la Paris, în cadrul ICOM-ului s-a dezbătut, în plen și în 17 comitete, tema: „Muzeul în serviciul omului azi și mâine. Rolul educativ și cultural al muzeului“. Dezbateri similare au avut loc și în țara noastră. Astfel, în zilele de 2 și 3 decembrie 1970, în cadrul unei consfătuiri pe țară, organizată de către conducerea fostului C.S.C.A., la București s-au dezbătut unele aspecte ale activității muzeelor, modul și căile prin care

aceste instituții reușesc să-și îndeplinească rolul de instruire și educare a maselor.

Dacă este adevărat că cercetarea științifică e o latură esențială a activității muzeelor de istorie, nu e mai puțin adevărat că munca cultural-educativă, folosirea multiplexelor și tot mai diverselor forme pentru valorificarea culturală a patrimoniului determină și justifică existența acestor instituții care tind în zilele noastre să devină autentice cărți deschise ce vorbesc nemijlocit și convingător despre modul de viață, despre trecutul istoric și tendințele de dezvoltare ale unui popor. Astăzi, când în România jumătate din totalul populației trece anual pragul muzeelor, este de la sine înțeles faptul că problema metodelor și procedeele de comunicare ale muzeelor de istorie cu publicul preocupă tot mai mult pe muzeologii din țara noastră. În legătură cu această situație nu trebuie uitat faptul că în România socialistă avem de-a face cu un public nou, a cărui compoziție și mentalitate reflectă structura și profilul societății noastre multilateral dezvoltate, cu un nivel cultural tot mai ridicat, în care eforturile individuale se armonizează și se identifică tot mai mult cu obiectivele colectivității. Muzeul de istorie fiind o instituție care prezintă în forma cea mai concretă o sinteză a istoriei și culturii, a activității creatoare a omului, constituind în același timp o largă bază de influențare a opiniei publice, folosirea în activitatea cultural-educativă a celor mai variate metode și mijloace de comunicare cu publicul a devenit o necesitate stringentă. Dezvoltarea impetuoasă a societății noastre socialiste ridică cu acuitate problema elaborării unei pedagogii muzeologice menite să asigure o metodologie adecvată procesului de informare și educație a maselor de vizitatori. Relațiile cu publicul trebuie să capete noi valențe, iar influența muzeului trebuie să se prelungească dincolo de porțile sale, muzeul devenind din ce în ce mai mult factor hotărâtor al educației maselor. Pe drept cuvânt sublinia delegația română la conferința Comitetului internațional al muzeelor de arheologie și istorie, de la Leningrad și Moscova, în septembrie 1970, necesitatea revederii metodelor de cercetare „și mai ales de comunicare cu publicul; muzeul contemporan trebuind să fie o instituție dinamică, prezentă în mijlocul publicului — vizitatorii nu trebuie să fie așteptați, ei trebuie să fie atrași prin diverse mijloace...”

În principiu, dacă munca științifică în muzeele de istorie îmbracă un caracter mai specializat, cu referiri oarecum interioare, adică strins legate de vestigiile materiale ale trecutului, în schimb activitatea cultural-educativă prezintă mai multe caracteristici. Eficiența expozițiilor de bază, a expozițiilor temporare și itinerante este condiționată în cea mai mare măsură de munca de îndrumare a publicului, de ghidajul competent și atrăgător, efectuat de un personal de specialitate cărui i se cere să-și însușească și o pregătire pedagogică. În acest sens, utilizarea mijloacelor tehnice audio-vizuale și cinetice cele mai perfecționate nu trebuie să diminueze ghidajul viu. Textele aplicate, etichetele, grafica auxiliară (hărți, fotografii etc.), diapozitivele, dioramele și diafilmele împreună cu publicațiile de largă popularitate (pliante, ghiduri, cărți poștale, ilustrate, foi volante etc.) contribuie numai la o mai bună cunoaștere a colecțiilor muzeelor. Filmul și prezentarea televizată largesc, de asemenea, comunicarea cu publicul.

Pentru ca muzeul de istorie, care vine în contact zilnic cu masele de vizitatori, să-și îndeplinească rolul de educator colectiv, muzeologul (îndrumătorul) trebuie să știe să prezinte colecțiile publicului în așa fel încît vestigiile materiale de care dispune muzeul să acționeze direct asupra conștiinței vizitatorilor, să-i mobilizeze la sporirea activității patriotice depuse în opera de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate. În fața acestei sarcini îndrumătorul (muzeologul) trebuie să fie bine pregătit profesional, ideologic și pedagogic, să-și iubească cu pasiune munca, să știe să facă expuneri adecvate nivelului cultural al vizitatorilor, să aducă în mintea publicului esența evenimentelor istorice, scoasă din vestigiile și filele documentelor istoriei patriei noastre, mărturie a existenței și luptei de veacuri pentru eliberare socială și națională. Muzeologul făcînd contactul vizitator-obiecte muzeale, de el depinde într-o măsură covârșitoare dacă se va încălzi sau nu atmosfera în muzeu, se va crea sau nu climatul favorabil introducerii vizitatorului în problematica muzeului, dacă se vor deschide sau nu porțile conștiinței vizitatorului în ce privește recepționarea, întregirea și aprofundarea cunoștințelor despre istoria societății omenești. Introducerea și folosirea pe o scară cît mai largă a tehnicii audio-vizuale și cinetice nu-l poate înlocui pe muzeologul, specialistul și pedagogul competent în introducerea vizitatorului în tainele orînduirii trecute.

În legătură cu munca de îndrumare în muzeu ni se pare că la muzeele noastre de istorie mai sînt unele lacune. Exagerînd uneori latura științifică a activității muzeale, unii muzeografi consideră că munca de îndrumare ar fi o „corvoadă“, drept care îndrumarea vizitatorilor se face într-un ritm rapid, „în fugă“, fără a se evidenția aspectele esențiale ale marilor acțiuni patriotice din trecut. Un alt aspect negativ al problemei este acela că unii muzeologi nu acordă atenția cuvenită nivelului cultural al vizitatorilor și astfel, necunoscînd „calitatea“ publicului, fac un ghidaj stereotip, nediferențiat. În asemenea cazuri expozițiile nu-și mai ating scopul, dialogul cu masele nu va mai fi viu și atractiv, nu va prinde viață.

Ghidajul în muzeele de istorie trebuie să fie o veritabilă lecție de istorie, de o înaltă ținută patriotică, un înflăcărat dialog constructiv. În această optică apare ca un imperativ al dezvoltării muncii în muzee necesitatea îmbunătățirii calității ghidajelor, ținîndu-se cont de faptul că reușita în influențarea conștiinței maselor depinde, înainte de toate, de legătura ce se stabilește între vizitatori și îndrumători care se bazează pe îmbinarea probității științifice cu arta de a convinge, de a sădi și consolida în sufletele vizitatorilor prețuirea și dragostea pentru trecutul zbuciumat al poporului, pentru moștenirea cultural-artistică și pentru patria noastră socialistă de astăzi.

Îmbunătățirea continuă a activității muzeelor de istorie depinde în cea mai mare măsură de asigurarea pregătirii organizate a cadrelor de specialitate.

Editura unui manual și a unor lucrări de muzeologie a devenit, de asemenea, o necesitate stringentă, de prim ordin.

În cadrul activității general-educative a muzcelor de istorie, în sălile expozițiilor de bază au loc ocazional lecții de istorie în fața elevilor și studenților. În acest sens, între muzee și școli sau universități există o înțelegere tacită, pe baza căreia la orice solicitare sălile muzelor se transformă în săli de clasă. Această metodă, care s-a dovedit a fi foarte utilă, trebuie să devină o constantă sistematic aplicată și consecvent urmărită a activității muzeelor. În procesul desfășurării muncii cultu-

ral-educative din muzeele de istorie se mai pot găsi și folosi încă multe forme. Avînd în vedere că muzeul nu trăiește numai prin expunere și ghidaje, ci prin modul în care reușește să atragă, să capteze interesul publicului, să fie un factor educativ de prestigiu, ar fi necesar ca la marile muzee să existe o sală de bibliotecă și de informare științifică, dotată cu publicațiile celor mai prestigioase muzee din țară și străinătate, cu presa cotidiană și cu publicațiile culturale periodice. De asemenea, ar trebui să existe la marile muzee săli de proiecții care să completeze, mai ales pentru vizitele în grupuri, expunerea ghidului, să ilustreze pe peliculă, cu ajutorul vestigiilor istorice din marile muzee ale globului, epocile dezvoltării societății omenеști.

Pe linia atragerii publicului se înscrie inițiativa demnă de urmat a Muzeului de istorie al Transilvaniei, care în colaborare cu Institutul de istorie și arheologie din Cluj a organizat în muzeu un ciclu de conferințe, intitulat sugestiv „Trecutul și prezentul țării — izvor de învățăminte și patriotism“. Expunerile ținute de specialiști ai muzeului și institutului în problemele respective, utilizându-se pentru demonstrația concretă a temelor expuse obiectele din muzeu, proiecții, filme etc., prezintă în fața auditoriului noutățile de ultimă oră privind subiectul respectiv, determinînd creșterea afluenței vizitatorilor în muzeu și ridicînd, totodată, rolul științific și educativ al acestuia. Expunerile privesc istoria Transilvaniei în contextul general al istoriei patriei, cu referiri necesare la istoria universală. Expunerile, bucurîndu-se de succes, au atras înspre muzeu nu numai elevi și studenți, ci și muncitori, militari și intelectuali. Este lăudabilă și inițiativa Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Bihor, care împreună cu Muzeul Țării Crișurilor din Oradea și Revista Muzeelor a organizat în 11 și 12 decembrie 1971 un simpozion cu tematica: „Muzeul contemporan — factor activ în realizarea educației socialiste“. Din aria largă a tematicii amintim cîteva comunicări interesante: „Muzeul contemporan — o mare și profundă lecție de etică revoluționară“ (de George Protopopescu); „Contribuția muzeelor la realizarea educației socialiste. Rolul activității de îndrumare în procesul educativ desfășurat la muzeul de istorie“ (de Ioan Lupescu); „Din experiența unor acțiuni eficiente cu tineretul“ (de Gabriel Mihăescu și Petre Cristea); „Importanța cercetării interdisciplinare în muzee și ridicarea nivelului general al cunoașterii și educației socialiste“ (de Radu Florescu și Lucian Roșu); „Particularitățile activităților educative desfășurate de Muzeul de istorie. Mijloace și finalitate“ (de Aurel Moldoveanu); „Principii și orientări în pedagogia muzeală românească“ (de Cornel Irimie) etc²⁰. Notăm ca o acțiune pozitivă faptul că după simpozion, referenții au participat în localitățile Pietroasa, Beiuș, Giriș și Săcuieni (toate în județul Bihor) la o masă rotundă pe teme muzeologice, culturale și științifice. În direcția lărgirii și adîncirii relațiilor cu publicul au depus o activitate susținută și alte muzee de istorie din țară. Astfel, Muzeul de istorie a municipiului București — care în noiembrie 1971 și-a sărbătorit semicentenarul înființării sale — în ultimii ani a organizat conferințe și expuneri pe teme diferite. Alte muzee, ca Muzeul județean Arad, muzeele din Sf. Gheorghe, Brașov,

²⁰ *Muzeul contemporan, factor activ în realizarea educației socialiste*. Simpozion, organizat de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bihor, Muzeul Țării Crișurilor — Oradea, Revista Muzeelor; Oradea, 11—12 septembrie 1971.

Constanța etc. organizează sistematic sesiuni științifice, la care, pe lângă personalul de specialitate și cercetători, mai participă și alte persoane, iubitori al istoriei patriei. La Alba Iulia, Muzeul Unirii a organizat unele simpozioane și conferințe dedicate popularizării patrimoniului muzeistic, a monumentelor istorice, a locurilor unde frunțași ai culturii noastre și-au desfășurat activitatea.

O altă formă prin care muzeele tind să adopte o atitudine activă în raporturile lor cu publicul este organizarea expozițiilor temporare și itinerante, concepute pe teme speciale. Atare expoziții sînt din ce în ce mai frecvente și mai solicitate. Eficiența lor este condiționată de mai mulți factori: tema aleasă, abundența obiectelor originale, concepția planului tematic, durata deschiderii, popularizarea expoziției și munca de îndrumare a publicului — ghidajul competent și atrăgător. Expozițiile temporare și itinerante, prezentînd mereu noutăți rezultate din cercetări și achiziții, atrag tot mai mulți vizitatori.

Activitatea complexă și multilaterală a muzelor de istorie nu se rezumă — sau nu se poate rezuma — numai la folosirea formelor și metodelor cu caracter intern; ea trebuie completată cu alte forme din cele mai variate, în afara muzeului, care sînt menite, de asemenea, să întărească și să întregască relația muzeu-public. În acest context amintim activitatea „extramuzeală” a Muzeului de istorie a municipiului București, personalul căruia s-a deplasat în repetate rînduri în fabrici, uzine și instituții unde a ținut conferințe de popularizare a patrimoniului muzeal. Personalul Muzeului de istorie al Transilvaniei, în colaborare cu Cabinetul județean de partid (Cluj) și cu Comisia de propagandă a Comitetului municipal de partid din Cluj, în cadrul unor sesiuni, simpozioane cu caracter jubiliar sau ședințe festive, a ținut o serie de expuneri ideologico-politice în orașele Cluj, Turda, Dej, Cîmpia Turzii, Gherla, Huedin, în fața militarilor, a propagandiștilor învățămîntului de partid, la Universitatea serală de marxism-leninism etc. Nu peste tot însă muzeografi sînt folosiți în mod judicios de către organele de partid și comitetele de cultură. Lucrătorii muzeelor sînt încă deseori considerați simpli funcționari ai Consiliilor populare și li se încredințează diferite acțiuni pur administrative. În asemenea condiții, muzeografi neputîndu-se ocupa în mod corespunzător de îmbunătățirea activităților de cercetare științifică și cultural-educativă, muzeele nu-și pot îndeplini rolul lor principal de educație socialistă a maselor. Comitetele de Cultură și Educație Socialistă vor trebui să acorde în viitor mai multă importanță activității muzeelor, să mobilizeze și să îndrume pe muzeografi din subordine pentru intensificarea muncii lor cultural-educative.

Activitatea în afara muzeului se completează cu expuneri și lecții în școli și la sate. Această formă însă este folosită sporadic, în general numai în cazul solicitărilor. Extinderea ei, fiind o metodă incontestabil utilă și folositoare, necesită o colaborare mai strînsă cu inspectoratele școlare și cu Comitetele de cultură și educație socialistă, sau chiar cu Consiliile populare locale.

Muzeul de istorie contemporan, ca instituție științifică și cultural-educativă, este o carte deschisă a glorioaselor lupte seculare pentru libertate, a tradițiilor naționale și a izbînzilor spirituale ale poporului. Pentru consultarea și studierea ei în spiritul îndrumărilor date de secretarul general al partidului nostru, este necesară îmbunătățirea colaborării cu acele orga-

nizații și instituții cu ajutorul cărora masele pot fi mobilizate și înglobate într-o acțiune cultural-educativă bine organizată.

După cum s-a remarcat și cu alte ocazii (Consfătuirea din 2—3 decembrie 1970, organizată de către conducerea C.S.C.A.; „Scinteia“, nr. 8893, din 31 august 1971; Simpozionul din 11 și 12 decembrie 1971 de la Oradea etc.), din sfera de preocupări a muzeelor lipsesc în mare parte organizațiile U.T.C. și de pionieri, comitetele sindicatelor, inspectoratele școlare, asociațiile studențești. Lipsesc de asemenea celelalte așezăminte culturale județene și orășenești; casele de cultură, căminele culturale, cluburile din uzine și întreprinderi. Prin îmbunătățirea relațiilor cu aceste organe și organizații, numărul vizitatorilor la muzee va crește, iar ponderea tineretului din fabrici și a salariaților din unitățile economice se va ridica considerabil. În acest sens credem că ar fi bine să se creeze în cadrul marilor muzee o secție de pedagogie și propagandă care să organizeze și să îndrume practic vasta activitate de atragere a maselor spre muzee.

În contextul statornicirii și lărgirii relațiilor muzeu-public se ridică și problema înființării cercurilor „Prietenii muzeului“. Aceste cercuri ar fi menite să cuprindă pe prietenii muzeelor dintr-o localitate, indiferent de vîrsta și numărul lor, pe cei ce-și manifestă dorința de a colabora cu muzeele, de a sprijini activitatea lor. La rîndul lor, muzeele, ieșind în întîmpinarea prietenilor lor, le-ar asigura îndrumarea necesară, o bază de informare și posibilități de manifestare. Îmbinarea acestor preocupări reciproce ar asigura reușita deplină a legăturilor dintre muzeu și cercul prietenilor săi. Pînă în prezent însă, în cele mai multe locuri, această acțiune a rămas în stadiul intențiilor.

Pentru ca muzeele patriei noastre să-și aducă o contribuție substanțială la înfăptuirea programului de măsuri propus de tovarășul Nicolae Ceaușescu și adoptat de plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 precum și de documentele Conferinței naționale a P.C.R. din iulie 1972, pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, pentru întărirea spiritului partinic, revoluționar al întregii activități ideologico-politice, alături de dezvoltarea echilibrată a rețelei muzeale pe întreaga țară se impune perfecționarea continuă a profilului instituțiilor muzeale.

În „tezele din iulie 1971“, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Sarcini deosebite revin organizațiilor de partid, comuniștilor care lucrează în instituțiile de propagandă, educație și informare în masă, în uniunile de creație și în instituțiile de cultură și artă. Aceste organizații de partid trebuie să desfășoare o activitate intensă pentru a imprima în colecțiile respective, în munca instituțiilor și organizațiilor unde activează, un spirit profund partinic, revoluționar, combativ în vederea promovării ferme a ideologiei partidului nostru în toate acțiunile pe care le întreprind, în desfășurarea întregii educații politice și a vieții cultural-artistice din țara noastră“.

Din indicațiile secretarului general al P.C.R. se desprinde cu claritate ideea propagandei vii, dinamice, legate de oameni, cu conținut științific

materialist-dialectic, pentru care trebuie să militeze necontenit organele și organizațiile de partid, toți comuniștii care lucrează în instituțiile de propagandă, cultură și artă. Avînd în vedere trăsăturile specifice ale activității muzeelor de istorie, socotim că lucrătorii acestei instituții culturale-educative și științifice trebuie să țină seama în permanență de îndrumările tovarășului Nicolae Ceaușescu: „A fi cu adevărat marxist-leninist înseamnă a fi un explorator îndrăzneț și experimentat al drumului nou pe care îl deschide omenirii socialismul și comunismul, un cutezător vizionar al zilei de mîine pornind de la realitățile și cerințele arzătoare ale zilei de azi, precum și de la concluziile, generalizate pe plan teoretic, ale experienței de ieri, și de azi.“

Experiența și rezultatele activității muzeale de pînă acum, și mai cu seamă sarcinile ce se desprind din documentele de importanță majoră ale partidului, la care întreaga noastră națiune socialistă a aderat pe deplin, necesită îmbunătățirea activității muzeelor de istorie. Numai folosind metode și procedee noi, perfecționate, muzeele de istorie își vor putea îndeplini și mai bine sarcinile, servind ca factor important în educarea socialistă, patriotică și estetică a maselor.

PETRU BUNTA

EINIGE PROBLEME DER HISTORISCHEN MUSEUMSKUNDE

(Zusammenfassung)

Ausgehend von dem umfassenden Programm der Massenerziehung in marxistisch-leninistischem Geist, das vom Generalsekretär der Rumänischen Kommunistischen Partei Nicolae Ceaușescu eingeleitet wurde, untersucht der Verfasser die Rolle der Geschichtsmuseen als wissenschaftliche und kulturell-erzieherische Einrichtungen. Im Artikel wird gezeigt, dass die Geschichtsmuseen — im modernen Sinne des Begriffs — Schöpfungen des sozialen Bewusstseins sind, die im Verlaufe der kulturellen Entwicklung der Menschheit entstanden und sich grundlegend von den antiken Museen, dem Heiligtum der Musen (Museion-Museum) unterscheiden, Einrichtungen also, die Gegenstände der Sachkultur aus der Vergangenheit sammeln, aufbewahren und studieren und vermittels dieser eine intensive kulturell-erzieherische Tätigkeit entfalten. Als wissenschaftliche Forschungsinstitute untersuchen die Geschichtsmuseen vor allem den historischen Gehalt der Gegenstände und Dokumente der Vergangenheit und organisieren mit deren Hilfe Grund- und Sonderausstellungen. Das Spezifikum der geschichtlichen Museumskunde ist eben die Bestimmung des historischen Charakters der im museumskundlich-historischen Tätigkeitsprozess untersuchten Gegenstände. Dadurch wird die wissenschaftliche Grundlage für eine wahrheitsgetreue Illustrierung des historischen Werdeganges der menschlichen Gesellschaft durch verschiedene Mittel, Gegenstände, typische Musealdokumente und Originalquellen geschaffen. Des weiteren führt der Verfasser an, dass es gegenwärtig widersprechende Meinungen selbst über die Ausarbeitung und Anwendung der Ausstellungsthematik gibt. Nach Ansicht des Verfassers muss bei der Themenwahl für die Grundaustellungen die historische Chronologie beibehalten werden, ohne aber sämtliche Probleme der Geschichtsspektren zu umfassen. Die Thematik der Sonder- oder Wanderausstellungen hat natürlich einen ganz besonderen Charakter. Die Geschichtsmuseen sind aber vorzüglich kulturell-erzieherische Einrichtungen, die in erster Linie durch die

Grund- sowie die Sonderausstellungen eine ständige patriotische, wissenschaftliche und ästhetische Erziehungstätigkeit entwickeln. Das heutige Geschichtsmuseum muss nach Meinung des Verfassers eine Reihe verschiedener Erziehungsmethoden anwenden. Dazu gehören sachkundige Vorträge über ein bestimmtes Thema oder eine Geschichtsperiode, Ausführungen und praktische Unterweisungen mit Projektionen, sowohl im Rahmen des Museums als auch ausserhalb desselben, wissenschaftliche Tagungen, Symposien über interessante, die Besucher anziehende Fragen, Begegnungen mit Arbeitern, Schülern, Studenten und Militärpersonen an deren Arbeitsplatz usw. Die Verwendung der vollkommensten auditiv-visuellen und kinetischen Hilfsmittel darf aber die persönliche Führung — das wichtigste Erziehungsmittel der Geschichtsmuseen — nicht beeinträchtigen. Der Verfasser hebt hervor, dass die Beziehungen zum Publikum anhand der Parteidokumente, zur Hebung des sozialistischen Massenbewusstseins eine neue Aufwertung bekommen müssen, da das Geschichtsmuseum immer mehr zum entscheidenden Faktor der sozialistischen Massenerziehung wird.